

IN DIT NUMMER

HET MYSTERIE VAN DE WITTE BERGEN

Een zandplaat bij
Terneuzen wordt aan
de rand bedolven onder
schelpen

pag. 4

GRENZELOZE SAMENWERKING IN DE KANAALZONE

Grensoverschrijdende
projecten Kanaal Gent-
Terneuzen

pag. 6

RUBRIEKEN:

SCHELDEMONITOR

Natuurcompensatie-
programma Westerschelde

pag. 3

GESPOT!

Veldwerk

pag. 5

SCHELDE NIEUWS

pag. 7

WONEN EN WERKEN

Zeeland, geboetseerd door
de rivier

pag. 8

De overstromingshistoriek van de Kruibeekse polder

Gezocht: dijken met een verleden

Meer ruimte aan de rivier is één van de streefdoelen van het geactualiseerde Sigmaplans om het Zeescheldebekken beter tegen frequente(re) overstromingen te beveiligen. Historisch ingedijkte valleigebeden worden daarom omgevormd tot gecontroleerde overstromingsgebieden (GOG). Daarmee staat de overstromingshistoriek van de Schelde volop in de actualiteit. Een recent onderzoek van het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid (VIOE) legt de vinger op dijkdoorbraken en de overstromingsgeschiedenis van de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde (KBR). Ook de cultuurhistorische ontwikkeling van het polderlandschap achter de dijken wordt onder het vergrootglas gelegd.

Tot de indijking van de Schelde bezat de rivier een breed overstromingsgebied. Omstreeks de 12-13de eeuw vernauwde het overstromingsareaal van de Schelde. De mens nam de alluviale vlakten in gebruik: eerst voor begrazing, later kwamen er indijkingen die andere landbouwactiviteiten, veenwinning of bewoning in de riviervlakte moesten beschermen tegen overstromingen. De eerste

bedijkingen waren waarschijnlijk kleinschalig, maar de voortschrijdende inpoldering van grote stukken uit de Scheldevlakte dwong de rivier in een nauwe, bedijkte loop. Dat proces voltooide zich in de loop van de 13de eeuw, het moment waarop ook de polder van Kruibeke-Bazel-Rupelmonde werd ingedijkt. De waterkeringen die vandaag in de polder liggen, dateren daardoor uit de middeleeuwen.

DOOR HARD LABEUR ...

Een dijk aanleggen was een moeizame, arbeidsintensieve en dure onderneming. Om zoveel mogelijk land te winnen legde de mens de Scheldedijk bij voorkeur dicht tegen de rivier. De oorspronkelijke dijken zijn lager en volgen een rechtlijniger traject dan de moderne. Frequente dijkdoorbraken veroorzaakten het nu waarneembare grillige verloop. Als

een dijk doorbraak ontstond door het krachtig binnenstromende Scheldewater een weel of uitkolkingsgat. Om te vermijden dat de getijdenwerking de bres vergrootte, lieten de bewoners het gat in de dijk zo snel mogelijk dichtend door een gespecialiseerde aannemer. Als het weel te diep was, legde hij de dijk in een bocht om de bres heen. Het met water gevulde uitkolkingsgat bleef daardoor als litteken in de polder achter. Welen en bochtig waterkeringsverloop wijzen op de breukgevoeligheid van de historische dijk. Van grote openbare bedijkingswerken door een centrale overheid was toen nog geen sprake. Beheer en financiering waren een zaak voor het lokale polderbestuur.

Kaartje met doorbraakplaatsen/welen; grijze stippen verdwenen welen, blauwe stippen nog bestaande welen. © topokaart NCI

HISTORISCHE KAARTEN

Uit een vergelijking van historische kaarten van de 17de tot de 20ste eeuw, aangevuld met archiefonderzoek, vonden de onderzoekers tal van welen. Ze verkregen een duidelijk beeld van de dijkgeschiedenis in 11 tijdstipmomenten met als oudste moment een kaart uit 1637. Langs de 13 km dijken in Kruike-Bazel-Rupelmonde lokaliseerden ze in totaal 48 welen waarvan twaalf vóór de 17de eeuw. 19 welen liggen nog herkenbaar als open water in het landschap. Van 18 andere zijn alleen de sporen nog zichtbaar in de vorm van riet, een ronde perceelsstructuur of een bocht in het dijktraject. Intussen verdwenen er 11 volledig; natuurlijk verland of gedempt. De zwaarste dijkdoorbraak was die van 1715. Een stormvloed perfordeerde de Scheldedijk en de zijdijken langs de Barbierbeek op verschillende plaatsen. Achter de grootste

bressen vormden zich krekens, waaronder de Rupelmondse kreek die zich één kilometer in het polderlandschap uitstrekt. Gedurende drie jaar lag de polder er troosteloos bij. Pas in 1718 slaagden de bewoners erin de polder opnieuw droog te leggen met hulp van belastingvrijstellingen van de centrale overheid. Met het uitgespaarde belastinggeld betaalden de polderbesturen een bijzonder zware lening terug die broodnodig was om de zwaar beschadigde dijken te herstellen.

VLOEDPEIL STIJGT

Uit verschillen in het maaiveldniveau in Bazelpolder en op de schorren leiden de VIOE-onderzoekers bovendien af dat het vloedpeil in de Schelde sinds de voorbije 300 jaar veel sterker is gestegen dan de voorgaande 500 jaar! Op de schorren wordt regelmatig sediment afgezet, tot op de hoogte waarbij de grond niet meer overspoeld kan worden. De hoogte van het maaiveld geeft zo de hoogste waterstand op dat moment weer. Momenteel bedraagt die voor de buitenschorren 6 à 6,5 m TAW (Tweede Algemene Waterpassing). Het hoogteverschil met de veel lager gelegen middeleeuwse poldergrond is opvallend. De polder is niet meer opgeslibd sinds de 12de-13de eeuw, behalve in het Fasseit, een voormalig buitenschor dat pas in 1718 werd ingedijkt. In de vijf eeuwen tussen inpoldering van de polder en de inpoldering van het Fasseit, slibde het sediment door het stijgende vloedpeil ongeveer 2 meter hoger op. In de daaropvolgende drie eeuwen nam de hoogte van de buitenschorren met nog 3 meter toe, tot de huidige hoogte van ongeveer 6 à 6,5 m TAW. Tussen de 18de en de 21ste eeuw ging de opslibbing veel sneller en dat kan alleen maar verklaard worden door een effect van

Weel achter de dijk in Kruike

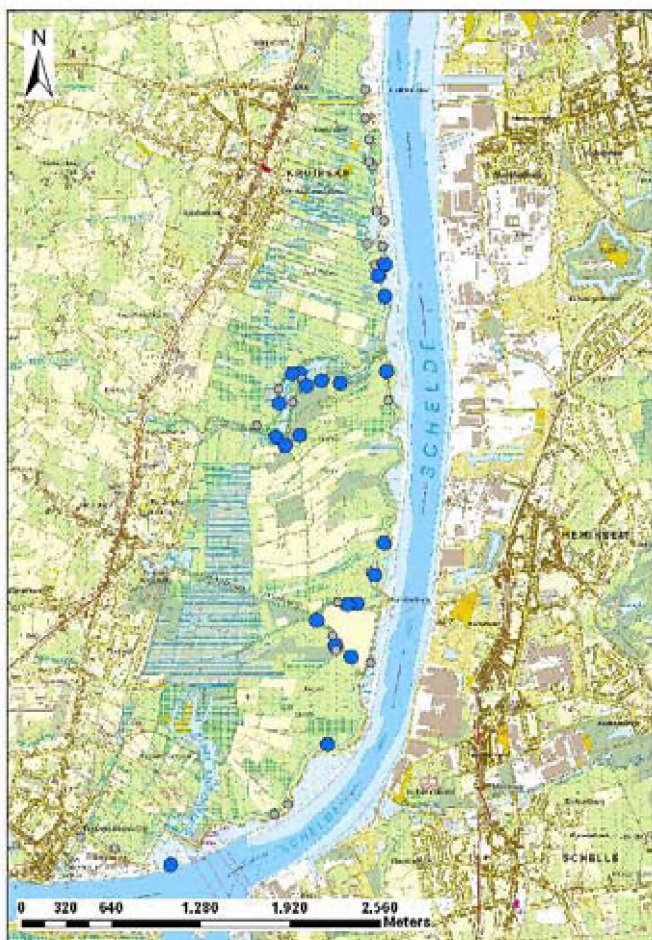
bodeminklinking, maar nog meer door een sterk toegenomen vloedpeil.

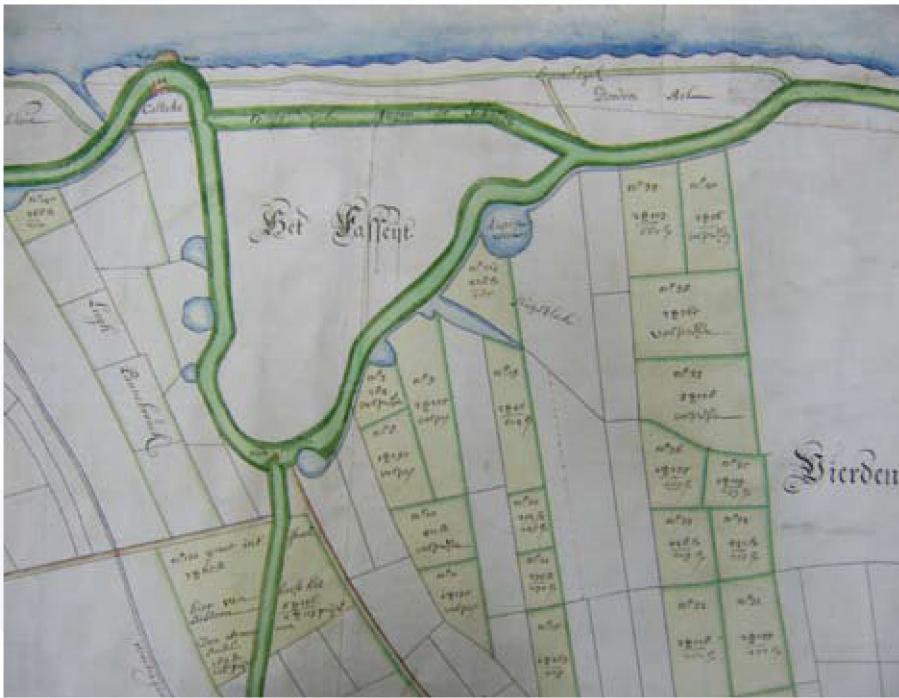
CULTUUR VERSUS NATUUR?

De rivierpolders langs de Schelde vormen uitgesproken cultuurhistorische landschappen gekneed door de mens van de middeleeuwen tot vandaag. De vele welen en krekens getuigen van de woelige doorbraakgeschiedenis. Momenteel staan deze landschappen onder druk. Het Sigmaplan voorziet de omvorming van vele rivierpolders tot overstromingsgebieden waarbij natuurontwikkeling en veiligheid de boventoon voeren. Tegen 2010 zullen 10 prioritair gebieden langs de Schelde en haar bijrivieren in realisatie of afgewerkt zijn. Het zou mooi zijn als de planvormers bij de herinrichting van deze overstromingsgebieden ook de cultuurhistorie een belangrijke plaats gunden. Overstromingsgebied, natuurontwikkeling en cultuurhistorie kunnen immers hand in hand gaan...

*Hilde Verboven en
Aukje de Haan
(onderzoekers Vlaams Instituut
voor het Onroerend Erfgoed)*

Meer informatie: www.vioe.be

Het Fasseit in Bazelpolder met welen langs de dijk (1730).
Bron: Archief bisdom Antwerpen

De grote dijkdoorbraak van 1715 sloeg vele bressen in de Scheldedijk. Deze kaart uit 1738 toont de vorming van de Rupelmondse kreek. Bron: Bibliotheca Wasiana

Scheldemonitor: natuurcompensatie Westerschelde

Volgens de afspraken over de tweede verdieping van de vaargeul in de Westerschelde moeten de nadelige gevolgen voor de natuur worden gecompenseerd. De uitvoering van dit in 1998 gestarte programma loopt nu ten einde. Tijd om de balans op te maken.

Uit de tabel blijkt, dat de afspraken uit 1998 ruimschoots worden gerealiseerd.

Ondanks dat het lastig is buitendijks de natuur te compenseren - natuurwetgeving verhindert het omvormen van het ene type natuur in het andere - is de kwaliteit van twee bestaande natuurgebieden verbeterd.

Nieuwe buitendijkse natuur wordt met name gerealiseerd in het project Perkpolder. De complexiteit van dit project vraagt wel meer tijd.

De realisatie van binnendijkse

projecten is voor een belangrijk deel afhankelijk van vrijwillige grondverwerving. Dit betekent soms vertraging, soms afzien van projecten. Toch is door succesvolle verwerving direct achter de zeedijk een groot oppervlak nieuwe natuur gerealiseerd. Komend jaar worden hier nog meer nieuwe inlagen aan toegevoegd. Rond de Westerschelde zijn veel kreken hersteld. Voor deze categorie

was in 1998 geen taakstelling vastgelegd.

Het totaalresultaat is niet in één getal of oppervlakte uit te drukken. Maar de natuur heeft duidelijk baat bij de uitvoering van het natuurcompensatieprogramma. De voortgangsrapportage leest u op de site van het Schelde InformatieCentrum.

Anton van Berchum

OPPERVLAKTE IN HECTARES	OPGAVE 1998	GEREED	IN UITVOERING	TOTAAL 2007
IN (buitendijks)				
Nieuw	25	10	50	60
Kwaliteitsverbetering	163	290	-	290
AAN (nieuwe inlagen)				
Nieuw	175	206	110	316
Kwaliteitsverbetering (EHS)	zoekgebied	132	42	174
ROND (kreekherstel)				
Kwaliteitsverbetering (rest EHS)	zoekgebied	510	680	1190

Het mysterie van de witte bergen

Wie bij helder weer vanaf de havendijk bij Terneuzen richting Ellewoutsdijk kijkt, ziet in het midden van de Westerschelde een soort heuveltje boven het water uitsteken, zelfs bij hoog water. En door de contrasterende witte kleur is het vanaf de wal met het blote oog goed zichtbaar. Patrick Janssens uit Blaasveld (provincie Antwerpen) vond die witheid zo intrigerend dat hij er met de kayak op af ging. Groot was zijn verbazing toen hij een langgerekte, meer dan twintig meter lange schelpenberg ontdekte. Geen enkel zandkorreltje, louter schelpen.

"Hoe zijn die schelpen daar gekomen en waarom blijven ze er liggen?", vraagt Janssens zich meteen af. "Hoe kan het dat een zuidwester storm ze niet allemaal wegblaast, zodat ze met de stroming verdwijnen?" Via de website van het Schelde InformatieCentrum zoekt hij antwoord op zijn vragen. "Vreemd toch hè, een metershoge heuvel met enkel schelpen bovenop een verder gewone zandbank. Heeft u hier een verklaring voor?" De beheerders van de website spelen de vraag en de meegestuurde foto's door aan ecooloog Dick de Jong van Rijkswaterstaat Zeeland. Die gaat uitvoerig in op dit intrigerende schelpenfenomeen ... het mysterie van de witte bergen.

meen ... het mysterie van de witte bergen.

GOOGLE EARTH

"Uw fraaie foto's laten zien dat het een mooie schelpenbank betreft, die vrijwel geheel uit kokkelschelpen is opgebouwd", begint De Jong zijn uitgebreide reactie. "Op Google Earth is te zien dat de bank op het (zuid-)oostelijk einde van de Middelpaats is gesitueerd. Ook zie je dergelijke banken op andere platen in de omgeving. Elders komen ze ook voor, bijvoorbeeld op de Roggenplaat in het westelijk deel van de Oosterschelde. Al die banken liggen min of meer aan het uiteinde van de zandplaat. De hoogte kan sterk variëren,

van enkele decimeters en bij hoog water onder stromend, tot enkele meters en bij hoogwater droog blijvend."

STROMING EN GOLVEN

"Deze banken ontstaan doordat kokkelschelpen zich ophopen op bepaalde plaatsen onder invloed van stroming en golven", legt de ecooloog uit. "Kokkels zijn de meest algemene schelpdieren op deze platen; ze komen met vele honderden, tot wel duizend per vierkante meter voor. Hoewel ze enkele jaren oud kunnen worden sterft ieder jaar een fors deel van deze diertjes, omdat ze worden opgegeten (vooral door scholeksters), of op natuurlijke wijze door

vorst, ouderdom enzovoort. Deze schelpdieren leven heel ondiep in de bodem, slechts 1 tot 3 cm onder het oppervlak. Als ze dood gaan, komen de schelpen door de omwoeling van het bovenste laagje van de bodem gemakkelijk aan het oppervlak. De stroming over de plaat neemt ze vervolgens mee. Doordat er meestal sprake is van een overheersende stroomrichting, rollen de schelpen vooral in die richting mee. Op plaatsen waar de stroming de andere kant op gaat, rollen de schelpen dus de andere kant op. Het eindresultaat is dat op zulke ontmoetingsplaatsen de schelpen zich ophopen. In de Westerschelde beweegt de

Ook op Google Earth is de schelpenberg te zien

overheersende stroom zich als regel in de lengterichting van de plaat naar het (zuid-)oosten. Dat hangt samen met de stroming in het water en met windrichting.”

GEVOLGEN STORMVLOEDKERING

De Jong vervolgt: “Op sommige platen worden daardoor de schelpen op een groot deel van de plaat naar één richting gedreven, tot ze aan de rand van de plaat een andere stroming ‘ontmoeten’. Daar kunnen ze zich dan ophopen, meestal dus aan de (zuid-)oost zijde van de plaat. Eerst blijven de banken laag, maar bij

golven van voldoende sterkte, maar ook weer niet te sterk, kunnen de schelpen omhoog worden gedreven en de banken een forse hoogte bereiken. Dat is te vergelijken met het omhoog stuwen van schelpen in een luwe hoek langs de dijk.”

“Deze schelpenbanken kunnen zich ook verplaatsen als de overheersende stroomrichting over de plaat verandert”, schrijft de ecooloog van Rijkswaterstaat Zeeland in zijn reactie. “Vóór de aanleg van de stormvloedkering in de monding van de Oosterschelde lag op de uiterste oostrand van

de Roggenplaat een heel grote schelpenrug. Deze stak zeker drie meter boven het maaiveld uit, was een kilometer lang en vele tientallen meters breed. Blijkbaar ging de stroming over de plaat toen vooral naar het oosten. Na de bouw van de kering in 1985 verdween de bank in een aantal jaren grotendeels en vormden zich kleinere banken langs de zuidrand. Kennelijk was de overheersende stroomrichting verschoven naar zuid-oost. Omdat het plaatoppervlak in die richting kleiner was bleven de banken daar lager. Inmiddels begint de bank in het oosten weer te groeien, dus blijkbaar is er weer een kleine verandering in de overheersende stroomrichting opgetreden. Op Google Earth zijn die banken mooi te zien.”

BROEDVOGELS

Theoretisch zouden deze banken, als ze voldoende hoog komen te liggen en niet meer onderlopen, in het broedseizoen kunnen worden gebruikt door bepaalde broedvogels,

zoals de bonte strandloper. De Jong kent echter geen concrete broedgevallen dus of het echt gebeurt, is volgens hem twijfelachtig. “Al met al is het landschappelijk een mooi fenomeen”, besluit hij zijn reactie, “dat ons bovendien iets laat zien over wat er verder op een plaat aan de hand is.”

Lex Kattenwinkel

Heeft u ook een vraag? Als u een vraag heeft over de Westerschelde of de Zeeschelde, kunt u zich ook tot het Schelde InformatieCentrum (info@scheldenet.nl) wenden. Het kan over van alles gaan: van de aanleg van nieuwe natuur tot de beloodsing van zeeschepen, en van dijkversterking tot zwemwaterkwaliteit. De medewerkers van het Schelde InformatieCentrum zullen elke vraag zo zorgvuldig mogelijk beantwoorden, of zondig een deskundige raadplegen. Wie weet leidt ook uw vraag tot een artikel in de Schelde Nieuwsbrief.

Gespot!

Veldwerk

Medewerkers van Rijkswaterstaat brengen het bodemleven in de Westerschelde in kaart. Dit gebeurt onder meer om de gevolgen van de verruiming van de vaargeul te monitoren. Het bodemleven van slikken en platen, zowel flora als fauna, geeft namelijk informatie over veranderingen in de bodemsamenstelling en stroomsnelheden. Bovendien zegt het bodemleven iets over de aantallen vogels die in de

Westerschelde kunnen foerageren. Op de foto laat Cees Joosse (links) studenten Marius van Wingerden en Jorik Creemers

van de Radboud Universiteit Nijmegen, de “ins en outs” van een veenbonk zien. De studenten doen voor een stageopdracht onderzoek naar

verschillende meetmethoden om sedimentatie en erosieprocessen zichtbaar te maken.

Anton van Berchum

Grenzeloze samenwerking in de Kanaalzone

De economische betekenis van het Kanaal Gent-Terneuzen is zeer groot. De provincies Oost-Vlaanderen en Zeeland beschouwen de Kanaalzone als groeigebied voor zeehavengebonden en industriële activiteiten en zijn samen met gemeenten en havens grensoverschrijdende projecten gestart om de ontwikkelingen af te stemmen én om gezamenlijke visies op te stellen. Ook omgevingskwaliteit en leefbaarheid zijn nadrukkelijk in beeld, want al deze aspecten hangen nauw samen. "Wat we samen kunnen doen, doen we samen", zeggen Zeeuwse en Vlaamse woordvoerders van samenwerkingsprojecten en overleggroepen. Een overzicht van wat er speelt in de Kanaalzone.

Het sluisencomplex bij Terneuzen wordt zeer intensief gebruikt

Een specifiek samenwerkingsverband is projectgroep KGT2008, opgericht door de Vlaamse en Nederlandse overheid. De projectgroep voert een brede, grensoverschrijdende verkenning uit naar verbetering van de maritieme toegang tot het Kanaal Gent-Terneuzen, van groot belang voor de havens van Gent én Terneuzen. De sterk gegroeide scheepvaart op het kanaal en steeds grotere schepen leiden tot problemen bij de sluisen van Terneuzen. Het sluisencomplex vormt daardoor steeds meer een beperkende factor voor de ontwikkeling van bedrijven in de gehele Kanaalzone. De projectgroep onderzoekt mogelijke oplossingen en presenteert in sep-

tember 2008 haar bevindingen in een eindrapport.

GRENZELOZE KANAALZONE

Onder impuls van Oost-Vlaams gouverneur André Denijs en Zeeuws Commissaris der Koningin Karla Peijs is vorig jaar het project Grenzeloze Kanaalzone opgezet. Provincies Oost-Vlaanderen en Zeeland, de gemeenten Terneuzen en Gent, het havenschap Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent zijn hier onder meer bestuurlijk bij betrokken. Een belangrijke doelstelling is de onderlinge afstemming tussen het project Gentse Kanaalzone en het project Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone. "Bij grensoverschrijdende thema's proberen we een brug te slaan tussen

initiatieven in Zeeland en Vlaanderen", zegt Maurice Buuron, lid van de projectgroep namens provincie Zeeland. "We willen samen een visie opstellen en samenhangend beleid ontwikkelen. De Kanaalzone is één grensoverschrijdend gebied waarin we samenwerken aan projecten die de economische ontwikkeling, omgevingskwaliteit en bereikbaarheid versterken." Dankzij de bestuurlijke overkoepeling en goede contacten weten alle partijen in de Kanaalzone nu van elkaar wat ze doen. Buuron: "Dat is van groot belang, want er zijn veel projecten in uitvoering. Voorbeelden in Zeeland zijn de ondertunneling van de kanaalkruising bij Sluiskil en verdub-

beling van de Tractaatweg, in Vlaanderen de aanpassing van R4-West en R4-Oost."

Een van de eerste zichtbare activiteiten van de projectgroep was de eerste, succesvol verlopen Kanaalzoneconferentie in februari 2008. Ongeveer 200 bestuurders en vertegenwoordigers van bedrijven, bewoners- en belangengroepen hebben die dag ideeën uitgewisseld en een volgende stap gezet op het pad van grenzeloze samenwerking.

GENTSE KANAALZONE

In het project Gentse Kanaalzone werken overheden en andere actoren al vanaf 1993 succesvol samen. "We realiseren meer en meer", zegt projectleider Mieke Gevaert. Ze wijst onder meer op het volop in ontwikkeling zijnde Kluisendok op de westelijke oever van het Kanaal Gent-Terneuzen. "Dit project van ruim 400 hectare verandert de omgeving ingrijpend. Daarom is een evenwichtige afweging van alle belangen zo belangrijk. Dat geldt voor alle projecten. We werken nauw samen met bewonersgroepen en andere belangengroepen. Zij onderstrepen dat de Kanaalzone een uniek gebied is en dat de kwaliteit van de leefomgeving en aanpassing van de wegen evenveel aandacht verdienen als industriële ontwikkelingen. Om te voorkomen dat industrie en woonomgeving last van elkaar hebben, worden tussen deze functies buffergebieden ingericht. In deze zogeheten koppelingsgebieden is plaats voor natuur, wandel- en fietspaden, maar ook voor landbouw. "Er zit nogal wat landbouw in het gebied. Akkers en weilanden zijn natuurlijk zeer geschikt als buffer."

De samenwerking in het Gentse verloopt uitstekend, en dat geldt volgens Gevaert ook voor de samenwerking met de Zeeuwse zijde. "De contacten zijn zeer goed. Toch krijg je

Streefbeeld Kanaalzone 2030

soms moeilijk projecten van de grond. Dat komt onder andere door verschillen in bevoegdheden. Belangrijke beslissingen over het havenbeleid worden in Vlaanderen genomen door de Vlaamse overheid, terwijl in Nederland de provincies veel

provincie Zeeland, Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging/Kring van Werkgevers Kanaalzone Zeeuwsch-Vlaanderen, Zeeuwse Milieu Federatie, Kamer van Koophandel, Zeeland Seaports en Rijkswaterstaat Zeeland. In de visievor-

meer te zeggen hebben. Daarom is het soms zoeken om de juiste mensen bij elkaar te brengen."

ZEEUWS-VLAAMSE KANAALZONE

In het project Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone, gestart in juli 2007, werken Zeeuwse overheden en private partijen aan een ontwikkelingsvisie voor het gebied. Bestuurlijk zijn hierin vertegenwoordigd gemeente Terneuzen,

ming wordt gebruik gemaakt van onderzoeken en alternatieven die projectgroep KGT2008 in september presenteert. De ontwikkelingsvisie moet uitmonden in een toekomstscenario of kaartbeeld voor de Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone (begrensd door het grondgebied van de gemeente Terneuzen), waarop de kansen en kwaliteiten ruimtelijk zijn ingevuld. Er is al een samenhangend landschapsvoeringsplan gestart, dat de infrastructurele en andere projecten landschappelijk moet inpassen. "We proberen hierin ook al lopende projecten onder te brengen", zegt Cor Ritico, namens gemeente Terneuzen in het project vertegenwoordigd.

VRUCHTBAAR

Net als zijn Gentse collega beoordeelt Ritico de samenwerking over de grens als zeer vruchtbaar. "Vrijwel elk deelproject in ons gebied heeft raakvlakken met Vlaanderen. Hoe meer onderlinge raakvlakken, hoe zinvoller de samenwerking. Natuurlijk lopen de belangen niet altijd parallel. De havens van Terneuzen en Gent hebben gezamenlijke belangen maar zijn ook elkaars concurrent. Maar dat hoeft bestuurlijke samenwerking niet in de weg te staan."

Lex Kattenwinkel

Meer informatie:
www.KGT2008.nl
www.gentsekanaalzone.be

Schelde Nieuws

Schelde
 InformatieCentrum

EXPOSITIE OVER DE SCHELDE

Tot medio september staat in Vlaanderen de reizende tentoonstelling van het Schelde InformatieCentrum in het gemeentehuis van St. Amands. Nieuwsgierig naar wat leeft rond de Schelde? Ga dan zeker even langs, haal actuele infobrochures of doe inspiratie op met enkele Schelde-gedichten. De allerkleinsten kunnen aan de slag met het inkleuren van Scheldetekeningen.

Meer informatie: www.scheldenet.be

CONGRES WATER- KLIMAATVERANDERING

De Vlaamse en Franse autoriteiten organiseren op 14 en 15 oktober aan de universiteit van Antwerpen een conferentie over het thema Water- en Klimaatverandering. Wetenschappers, beleidsmakers en economische actoren kunnen onder andere kennis nemen van de ervaringen die de Internationale Scheldecommissie heeft opgedaan.

Meer informatie en inschrijving: www.ua.ac.be/klimaatwater

JAARBERICHT 2007 SCHELDE INFORMATIECENTRUM

In juli verscheen het jaarbericht 2007 van het Schelde InformatieCentrum. U kunt dit inzien via www.scheldenet.nl. Wenst u een exemplaar in drukvorm te ontvangen dan kunt u dit aanvragen via email: info@scheldenet.nl of via telefoon: +31(0)118 622888.

VOORTGANG SCHELDEVERDRAGEN EN COMMISSIE NIJPELS

De Nederlandse Eerste Kamer (de "Senaat") heeft op 8 juli j.l. ingestemd met de vier Scheldeverdragen die in december 2005 door Nederland en Vlaanderen werden afgesloten. Het goedkeuren van het verdrag waarin de verruiming van de vaargeul Westerschelde en de 600 hectare natuurherstel zijn opgenomen verliep niet zonder slag of stoot. Commissie Nijpels onderzoekt momenteel alternatieven voor de ontpoldering van de Hedwigepolder. Nadat minister Verburg van Landbouw en Natuur (LNV) toezegde dat de Commissie Nijpels in bredere zin zal zoeken naar alternatieven voor het herstel van estuariene natuur en minister Peeters hiervoor positieve medewerking van Vlaamse kant toezegde, stemde de meerderheid van de Eerste Kamer in met het verdrag. De drie andere Scheldeverdragen werden unaniem aangenomen. De Commissie Nijpels presenteert zijn bevindingen uiterlijk 1 november.

TOPCONFERENTIE SCHELDEHAVENS

Op 10 september vindt in het Scheldetheater in Terneuzen een Topconferentie Scheldehavens plaats. Op het programma staan lezingen over de noodzaak van internationale samenwerking, de inrichting van de Kanaalzone, versterking van de concurrentiepositie en ondernemen in het havengebied.

Meer informatie en aanmelding: www.ebstudies.nl

Wonen en werken aan de Schelde

Zeeland: geboetseerd door de rivier

'In de Antwerpse wijk waar ik woonde, had ik helemaal geen relatie met de Schelde. Die was er alleen als ik in de binnenstad kwam. Het voordeel van Zeeuws-Vlaanderen, waar ik nu woon, is dat de band met de rivier er altijd is. Ook met het deel meer stroomopwaarts. In andere delen van de provincie Zeeland heb ik dat niet zo sterk.'

Tekenaar Joost Heeren (geboren in Middelburg in 1959) weet waarover hij spreekt. Al sinds hij zich negen jaar geleden weer in Zeeuws-Vlaanderen vestigde, is hij intensief bezig met de Schelde. 'Eigenlijk begon het al begin jaren tachtig, toen ik bij IJzendijke woonde', memoreert hij, 'ik tekende er de Ameliapolder die daar voor mijn deur lag.'

'Zeeland is geboetseerd door de Schelde. De rivier heeft de provincie veel meer vorm gegeven dan de zee', zegt Heeren. De zee heeft steeds delen van het land afgenomen. De Schelde zorgde met haar sediment voor nieuwe aanvoer'. De beschrijving van Plinius (47 nC) voor Noord-Duitsland vindt hij ook van toepassing op Zeeland: 'Tweemaal per dag overstroomt de zee een groot deel van het gebied, zodat het niet goed uit te maken is of dit land tot de zee of tot het land gerekend moet worden. Je hebt bij ons van die dagen, dat je niet kunt zien waar het land ophoudt en de zee begint,

of waar de zee overgaat in de lucht. Elders heb je dat niet. In mijn kindertijd woonde ik in Drenthe. De bomen maken het donker daar. Ik heb er nooit aan kunnen wennen.'

Heeren studeerde aan de Groningse kunstacademie Minerva, waarna hij naar Zeeland terugkwam. Zijn eerste grote opdracht kwam van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen in Middelburg: het panorama van de stad Middelburg. Hij vertrok naar Rotterdam, omdat hij dacht daar meer werk in opdracht te kunnen maken. Hij hield het er nog geen jaar vol. Later ging hij naar Duitsland voor een opdracht van drie maanden. Daar lukte het beter, hij bleef er twee jaar. Verder werkte hij in Denemarken, Tsjechië en Antwerpen. Na zijn terugkeer naar Zeeuws-Vlaanderen was Heeren op zoek van de provincie betrokken bij de artistieke totstandkoming van de film 'De boot gaat': de verbeelding van het laatste jaar van de veerdien-

sten over de Westerschelde, voor de Westerscheldetunnel in gebruik werd genomen. Om niet helemaal afhankelijk te zijn van opdrachten en om tijd te hebben voor vrij werk, geeft hij aan volwassenen les in tekenen en schilderen bij de stichting Welzijn West-Zeeuwsch-Vlaanderen en aquarelleren bij Toonbeeld in Terneuzen.

'Ik zit nu elke twee weken in Noord-Frankrijk voor mijn project Tabula Scaldis. Ik maak tekeningen van markante punten vanaf de bron naar de monding van de Schelde. Dat moet resulteren in een reizende tentoonstelling en een boek. Dit najaar moet het klaar zijn. Ik zit qua tekeningen zo'n beetje op de helft. De besprekingen voor het boek zijn nog in het beginstadium, dus er moet nog wel veel gebeuren. Bovendien, ik zeg het met schroom, maar heb ik nog wat sponsors nodig.'

Meer informatie:
www.tabulascaldis.eu

Ans van Nieuwenhuijze

COLOFON

De Schelde Nieuwsbrief is een gezamenlijke Nederlands-Vlaamse kwartaaluitgave van het Schelde InformatieCentrum. Abonnementen zijn gratis. De nieuwsbrief valt onder verantwoordelijkheid van de in het Bestuurlijk Overleg Westerschelde deelnemende organisaties, de NV Waterwegen en Zeekanaal, Agentschap voor Natuur en Bos en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Deze uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van het Europese LIFE project MARS. De in de nieuwsbrief gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de deelnemende organisaties.

NEDERLAND

SHELDE INFORMATIECENTRUM
Poelendaesingel 18
Postbus 7003
4330 GA Middelburg
Telefoon +31 (0)118 622888
www.scheldenet.nl
info@scheldenet.nl
Coördinator: Anja Phernambucq

BELGIË

SHELDE INFORMATIECENTRUM
P/A VLIZ
Wandelaarkaai 7
8400 Oostende
Telefoon +32 (0)59 342144
www.scheldenet.be
info@scheldenet.be
Coördinator: Bregje Beyst

REDACTIE

Anton van Berchum, Bregje Beyst, Steven De Froy, Michel De Smet, Evelien de Munter, Ans van Nieuwenhuijze, Frederic Piesschaert, Katrien Weyn, An Wouters

TEKSTSCHRIJVERS

Lex Kattenwinkel, Tina Stroobandt

EIND- EN HOOFDREDACTIE

Laurens Vogelesang,
respectievelijk Jolanda Duinkerke

ILLUSTRATIES

Archief Bisdom Antwerpen,
Anton van Berchum, Biblioteca Wasiana, Gemeente Terneuzen,
Lex Kattenwinkel, Nationaal Geografisch Instituut België,
Edwin Parea, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed

VORMGEVING EN PRODUCTIE

 Pitman, Goes

OPLAGE

4200

OVERNAME VAN ARTIKELEN

Overname van artikelen is mogelijk met bronvermelding en na toestemming van de redactie.

ISSN 1382-9513